

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 13 ΙΟΥΝΙΟΥ 2018
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)**

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. «κλήριγκ»
- β. Εθνικόν Κομιτάτον
- γ. Οργανισμός (1914)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση, τη λέξη **Σωστό**, αν η πρόταση είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πρόταση είναι λανθασμένη:

- α. Με το Σύνταγμα του 1844 δεν κατοχυρώθηκε το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι.
- β. Ο Θεόδωρος Δηλιγιάννης υποστήριζε ένα κράτος κοινωνικής αλληλεγγύης.
- γ. Στην Ελλάδα, αντίθετα από τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, δεν διαμορφώθηκαν ταξικά κόμματα μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα.
- δ. Η Τράπεζα της Ελλάδος ιδρύθηκε με αφορμή αίτημα της ΕΑΠ.
- ε. Το κίνημα στο Θέρισο υποστηρίχθηκε από την ελληνική κυβέρνηση.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β1

- α. Να αναφέρετε ονομαστικά τα αντιβενιζελικά κόμματα. (μονάδες 3)
- β. Ποια ήταν τα κοινά χαρακτηριστικά τους; (μονάδες 10)

Μονάδες 13

ΘΕΜΑ Β2

- α. Ποια ήταν τα στάδια οργάνωσης της Κρητικής Πολιτείας μέχρι και την έγκριση του Συντάγματός της; (μονάδες 10)
- β. Ποια ήταν τα οικονομικά μέτρα που πήρε η Κρητική Πολιτεία; (μονάδες 2)

Μονάδες 12

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να απαντήσετε στις εξής ερωτήσεις:

- α. Ποιες προσδοκίες καλλιεργούσε η ιδέα της ανάπτυξης του σιδηροδρομικού δικτύου στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα; (μονάδες 10)
- β. Ποια ήταν η επέκταση του σιδηροδρομικού δικτύου μέχρι και την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα και ποιες δυσκολίες συνάντησε στην πραγματοποίησή της; (μονάδες 7)
- γ. Σε ποιο βαθμό εκπληρώθηκαν οι αναπτυξιακές προσδοκίες που γέννησε η κατασκευή του σιδηροδρομικού δικτύου στην Ελλάδα; (μονάδες 8)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Τοιουτοτρόπως [εννοείται: με την κατασκευή σιδηροδρομικού δικτύου] δε οι γεωργοί θα ηύξανον τας εργασίας των, θα κέρδαινον περισσότερα, και φυσικώ τω λόγω θα εβελτιούτο ο υλικός και ηθικός βίος των, και η ανταλλαγή των προϊόντων [...] θα ηύξανε την ποιότητα, την ποσότητα και το κέρδος. Επειδή δε την γεωργίαν παρακολουθούσι πάντοτε αι τέχναι¹ και η βιομηχανία, ως και τανάπαλιν, πολλών γεωργικών προϊόντων, μεταβαλλομένων εις βιομηχανικά προϊόντα, θα ανεπτύσσοντο συγχρόνως αι τέχναι και η βιομηχανία. Τα έως τότε δε εισαγόμενα ομοειδή προϊόντα θα έπαυον, και το εκ τούτων περίσσευμα των χρημάτων μας προκύπτον θα το μεταχειριζόμεθα εις προμήθειαν νέων προϊόντων ξένων ή εγχωρίων.

¹ αι τέχναι = χειρωνακτικά επαγγέλματα.

Α.Ν.Βερναρδάκης, *Περί του εν Ελλάδι εμπορίου*, Αθήνα 1885, στο *Αξιολόγηση των μαθητών στο μάθημα Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας*, Αθήνα 1999, σ. 40.

Το κείμενο αποδόθηκε στο μονοτονικό, διατηρήθηκε όμως η ορθογραφία του.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ, 1869-1907

Έτος	Χιλιόμετρα δικτύου
1869	9
1883	22
1885	222
1889	640
1892	900
1897	970
1903	1.132
1904	1.335
1907	1.372

Γ. Δερτιλής, *Ιστορία του Ελληνικού κράτους. 1830-1920*, τόμος Β', Αθήνα 2005, σ. 676.

Ο πίνακας προσαρμόστηκε για τις ανάγκες της εξέτασης.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Από πολλές [...] απόψεις, η χρησιμότητά τους [ενν. των σιδηροδρόμων] για μια διαδικασία μετάβασης ήταν αμφισβητήσιμη, αν όχι τελείως αρνητική. Το ολικό μήκος γραμμών [...] δείχνει ότι η ένεση επενδύσεων δεν ήταν αρκετή για να δημιουργήσει συνθήκες οικονομικής απογείωσης. Αλλά και μεγαλύτερες να ήταν οι επενδύσεις, πάλι θα ήταν σχεδόν άχρηστες. Η κατασκευή σιδηροδρόμων δεν μπορούσε να παίξει τονωτικό ρόλο για ανύπαρκτους βιομηχανικούς κατασκευαστές δικτύου και τροχαίου υλικού ούτε ήταν αρκετά ισχυρό κίνητρο για να δημιουργηθούν τέτοιες βιομηχανίες σε μια χώρα που δεν είχε σίδηρο και κάρβουνο. [...]

Ακόμα και στον τομέα των μεταφορών η εισφορά του σιδηροδρόμου στην ανάπτυξη της χώρας δεν ήταν αποφασιστική, όχι μόνο γιατί το δίκτυο δεν είχε παντού το ίδιο πλάτος γραμμών αλλά κυρίως γιατί είχε κατασκευαστεί, με κάποια ελαφρότητα, έτσι που να εξυπηρετεί κυρίως παράλιες περιοχές. Ο ανταγωνισμός της ναυτιλίας θα ήταν ίσως μικρότερη απειλή σ' εποχή οικονομικής άνθησης· έφτασε να είναι σοβαρό εμπόδιο στις συνθήκες οξύτατης κρίσης, που είχαν προξενήσει ένα πόλεμο τιμών στην αγορά των ναυτικών μεταφορών.

Γ. Δερτιλής, *Κοινωνικός μετασχηματισμός και στρατιωτική επέμβαση. 1880-1909*, Αθήνα 1977, σ. 78-79.

ΘΕΜΑ Δ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από:

- α. Το κείμενο Α, να αναφερθείτε στο ζήτημα της παραχώρησης κλήρων στους πρόσφυγες-αγρότες μετά το 1923. (μονάδες 10)
- β. Τα κείμενα Β και Γ, να απαντήσετε στην εξής ερώτηση: Με ποιους τρόπους ωφελήθηκε η αγροτική οικονομία από την εγκατάσταση των προσφύγων; (μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Μόλις η ομάδα φθάσει στον τόπο του προορισμού, οι εκπρόσωποί της αποδέχονται την παραλαβή της γης [...]. Η παραλαβή γίνεται χωρίς τοπογράφιση και τα σύνορα σημειώνονται κατά προσέγγιση. Το μέγεθος του τμήματος της γης, που διανέμεται σε κάθε οικογένεια, εξαρτάται βεβαίως από τη συνολική έκταση. Καθορίζεται πάντως από τις Υπηρεσίες με τέτοιο τρόπο, ώστε να εξασφαλίζει η οικογένεια τα προς το ζην καθώς και τα μέσα να εξοφλήσει τα χρέη της. Γενικά ως βάση θεωρείται η τετραμελής οικογένεια με την προσθήκη του 1/5 της διανομής για κάθε επιπλέον μέλος. [...] Είναι περιττό να τονίσουμε ότι η αξία της διανομής κυμαίνεται επίσης από τόπο σε τόπο, συχνά δε στην ίδια περιοχή από το ένα σημείο στο άλλο. Η διακύμανση αυτή δεν εξαρτάται μόνο από την ποιότητα του εδάφους, αλλά επίσης από την υπάρχουσα υποδομή και απόσταση από κάποιο αστικό κέντρο κ.λπ.

Κοινωνία των Εθνών, *Η εγκατάσταση των προσφύγων στην Ελλάδα*, μτφρ. Φ. και Μ. Βεϊνόγλου, Αθήνα 1997, σ. 45-46.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Το 76 τοις εκατό αυτών των αγροτών [προσφύγων] ασχολούνται με την καλλιέργεια διαφόρων δημητριακών και κυρίως σιταριού. Τα δημητριακά ανταποδίδουν πιο γρήγορα από κάθε άλλη καλλιέργεια τους κόπους του αγρότη και η άθλια κατάσταση των προσφύγων δεν τους επέτρεπε την πολυτέλεια της καθυστέρησης που απαιτούν οι άλλες καλλιέργειες. Ο αγρότης που έσπειρε σιτάρι το φθινόπωρο του 1923 μπορούσε να φάει ψωμί απ' τη δική του γη την επόμενη άνοιξη. Δεν μπορούσε να περιμένει ν' αρχίσουν ν' αποδίδουν καρπούς τα οπωροφόρα δέντρα. Το σιτάρι αναπτύσσεται σχεδόν σε κάθε είδος εδάφους. Από την άλλη πλευρά, ο καπνός, το άλλο αναπτυσσόμενο με ταχύτητα προϊόν της χώρας, απαιτεί πολύ ειδικές συνθήκες, συνθήκες εδάφους, κλίματος και έκθεσης. Όπου υπήρχε αυτή η ευτυχής σύμπτωση, φυτεύτηκε καπνός καθώς ο τελευταίος δεν αναπτύσσεται απλώς γρήγορα και μπορεί να πουληθεί αμέσως αποφέροντας χρήματα στον καλλιεργητή αλλά και γιατί η οικονομική του απόδοση κατά στρέμμα είναι πολύ υψηλή. Βρέθηκαν αρκετά εδάφη που προσφέρονταν για καλλιέργεια καπνού έτσι ώστε το 14 τοις εκατό των αγροτών επιδίδονται στην καπνοκαλλιέργεια.

Το υπόλοιπο 10 τοις εκατό των αγροτών περιλαμβάνει περίπου ένα 3 τοις εκατό που καλλιεργούν σταφύλια και 2 τοις εκατό που καλλιεργούν οπωροφόρα ενώ το τελευταίο 5 τοις εκατό επιδίδονται σε διάφορες αγροτικές ασχολίες όπως η μεταφορά των αγροτικών προϊόντων και τα συναφή με τη γεωργία επαγγέλματα, όπως αυτά του σιδηρουργού, του μυλωνά κ.λπ.

H. Morgenthau, *Η αποστολή μου στην Αθήνα. Το έπος εγκατάστασης*, μτφρ. Σ. Κασεσιάν, Αθήνα 1994, σ. 377-378.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Η υλοποίηση έργων υποδομής εξυπηρετούσε ταυτόχρονα δύο σημαντικούς στόχους: τη βελτίωση των γενικότερων συνθηκών διαβίωσης στους προσφυγικούς οικισμούς και τη δημιουργία των κατάλληλων όρων για την ουσιαστική ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής. [...]

Με μοχλό τη διαδικασία αποκατάστασης των αγροτών προσφύγων, το κράτος επενέβη αποφασιστικά στην αγροτική οικονομία αλλάζοντας τις δομές της. Η διαδικασία απαλλοτρίωσης των τσιφλικιών επιταχύνθηκε, ενώ, παράλληλα με την αναδιανομή της γης, κυριάρχησε στον αγροτικό χώρο μία διαρκώς αυξανόμενη μέριμνα, που έκανε εφικτή την αλλαγή της όψης της υπαίθρου. Το 1936 οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις του ελληνικού κράτους είχαν σχεδόν διπλασιαστεί, ενώ οι βόρειες επαρχίες του κράτους με δυσκολία θύμιζαν στους ξένους περιηγητές τα σχεδόν έρημα τοπία του 1923.

Κ. Κατσάπης, «Η αποκατάσταση των προσφύγων στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου: Το γενικό περίγραμμα», στο: Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, *Πέρα από την Καταστροφή. Μικρασιάτες πρόσφυγες στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου*, Αθήνα 2003, σ. 31-32.

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά σας στοιχεία. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας, να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A1. α) «κλήριγκ» : «στο εξωτερικό...στοιχεία» σελ. 54
β) Εθνικόν Κομιτάτον: «Το Εθνικόν...αυτοκρατορία» σελ. 77
γ) Οργανισμός: «Τον Ιούνιο...κλήρο» σελ. 140-141
- A2. α) Σωστό
β) Σωστό
γ) Σωστό
δ) Λάθος
ε) Λάθος
- B1. α) Τα αντιβενιζελικά κόμματα ήταν το κόμμα του Δημητρίου Ράλλη, του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη (που ήταν τα πιο αδιάλλακτα) και το κόμμα του Θεοτόκη (που ήταν πιο διαλλακτικό).
β) « Ως αντιβενιζελικά...θέσεις» σελ 92
- B2. α) «Μέσα σε...Βενιζέλος» σελ. 206-207
β) Η πρώτη κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας εργάστηκε με ζήλο και απέδωσε σε σύντομο χρονικό διάστημα σημαντικό έργο. Τα οικονομικά μέτρα που πήρε ήταν ότι έκοψε κρητικό νόμισμα (την κρητική δραχμή) και ίδρυσε την Κρητική Τράπεζα.
- Γ1. α) «Η πιο χαρακτηριστική...κρατών» σελ. 33
Από το κείμενο Α διαπιστώνουμε ότι η ανάπτυξη του σιδηροδρομικού δικτύου στην Ελλάδα θα απέφερε σημαντικά οφέλη: θα βελτιωνόταν η αγροτική παραγωγή σε ποιότητα και ποσότητα, οι αγρότες θα είχαν περισσότερα κέρδη και θα είχαν τη δυνατότητα να βελτιώσουν τη ζωή τους. Οφέλη θα προέκυπταν και για τη βιομηχανία και τα χειρωνακτικά επαγγέλματα, θα μειωνόταν η εισαγωγή προϊόντων.
β) «Μέχρι τη δεκαετία...1909» σελ. 33-34-35
Από τα στοιχεία που παραθέτει το Β' κείμενο διαπιστώνουμε τον αργό ρυθμό ανάπτυξης του σιδηροδρομικού δικτύου μέχρι το 1880. Από το 1880 και μετά και ιδιαίτερα την περίοδο της πρωθυπουργίας του Τρικούπη κατασκευάστηκαν περισσότερα χιλιόμετρα σιδηροδρομικής γραμμής ιδιαίτερα από το 1897 ως το 1907.
γ) «Είναι αναμφίβολο...αλλαγές» σελ. 35
Από το παράθεμα Γ διαπιστώνουμε ότι ο σιδηρόδρομος δεν απέφερε την προσδοκώμενη ανάπτυξη:
i. Στον τομέα κατασκευής τροχαίου υλικού, αφού η χώρα δεν διέθετε σίδηρο και κάρβουνο

- ii. Στον τομέα της μεταφοράς, αφού δεν είχε παντού το ίδιο πλάτος γραμμών και εξυπηρετούσε παράλιες περιοχές

Δ1. α) «Ο παραχωρούμενος...ζώα» σελ. 156-157

Το κείμενο Α παραθέτει στοιχεία για τον τρόπο παραχώρησης του κλήρου: γίνεται χωρίς τοπογράφηση, καταβάλλεται προσπάθεια η οικογένεια να εξασφαλίζει τα προς το ζην και τα μέσα εξόφλησης των χρεών, παίζει ρόλο η ποιότητα του εδάφους, η υποδομή, η απόσταση από αστικό κέντρο.

β) «Κατ' αρχήν...πατρίδα τους » σελ. 167-168

Το κείμενο Β παραθέτει στοιχεία που αφορούν την αγροτική παραγωγική δραστηριότητα των προσφύγων

→καλλιέργεια δημητριακών: γρήγορη απόδοση, δεν απαιτεί ιδιαίτερες εδαφικές προδιαγραφές

→καλλιέργεια καπνού: υψηλή οικονομική απόδοση

→καλλιέργεια σταφυλιών, οπωροφόρων

→αγροτικές ασχολίες

Το κείμενο Γ παραθέτει στοιχεία για τις ενέργειες της πολιτείας

→έργα υποδομής: βελτίωση συνθηκών διαβίωσης, ανάπτυξη παραγωγής

→απαλλοτρίωση τριφυλικιών

*Επιμέλεια Θεμάτων
Αγγελική Παπακανέλλου
Εύκλεια Τσιβιλή*